Európska nadácia pre zlepšovanie životných a pracovných podmienok

Konvergencia a divergencia pracovných podmienok v Európe: 1990 – 2005

Zhrnutie

Úvod

V roku 2005 Európska nadácia pre zlepšovanie životných a pracovných podmienok (Eurofound) uskutočnila štvrtú vlnu európskych prieskumov pracovných podmienok (EWCS), ktoré sa začali v roku 1990. Počas tohto 15-ročného obdobia Európska únia zaznamenala výrazné zmeny na rôznych úrovniach. K 12 členským štátom EÚ z roku 1990 sa odvtedy pripojilo 15 nových krajín. Prieskum EWCS sa preto vzťahuje na 27 členských štátov EÚ (EÚ 27), ako aj na Chorvátsko, Turecko, Nórsko a Švajčiarsko. Zmeny v EÚ však boli viac štrukturálneho charakteru, pokiaľ ide o celkovú organizáciu európskeho hospodárstva, pracovných trhov a pracovných podmienok.

Obsah prieskumov EWCS sa preto v tomto období výrazne rozvinul, teraz zahŕňa viac otázok a zo zamerania na tradičnejšie ekonomické riziká sa rozšíril na mnohé otázky súvisiace s viacrozmerným prístupom k pracovným podmienkam a, všeobecnejšie, s kvalitou pracovného života. Pozornosť sa v tejto správe sústreďuje predovšetkým na preskúmanie dvoch výskumných otázok. V prvom rade sa správa prostredníctvom jednotlivých vĺn prieskumov EWCS zameriava na existenciu relatívnych konvergentných alebo divergentných pohybov v priebehu času, pokiaľ ide o kvalitu pracovného života. Ďalej sa skúma otázka, či sú podobné pohyby viditeľné medzi európskymi krajinami počas daného obdobia.

Politické súvislosti

Štrukturálne zmeny v EÚ sa v určitej miere odrazili na podobe európskych a vnútroštátnych politík, najmä prostredníctvom európskej stratégie zamestnanosti a lisabonskej stratégie. Z rôznych nedávnych štúdií však vyplýva zmiešaný obraz situácie týkajúcej sa kvality pracovných miest v Európe, a to, že napriek určitým zaznamenaným zlepšeniam, napríklad v súvislosti s úrazmi na pracovisku, niektoré ďalšie aspekty kvality pracovných miest, akým je intenzifikácia práce alebo prístup k vzdelávacím príležitostiam, sa v skutočnosti nezlepšili. Toto hodnotenie skonštatovala Európska komisia už v následnom oznámení o zlepšovaní kvality v oblasti práce z roku 2003 a opätovne sa k nemu dospelo v nedávnej strategickej správe o obnovenej lisabonskej stratégii.

Tieto štúdie sú založené na rôznych súboroch údajov a ukazovateľov buď pomocou čisto akademického prístupu, alebo politicky zameraného prístupu, ako sú koncepčný rámec a ukazovatele odsúhlasené na Európskej rade v Laekene v decembri 2001. Jedným výrazným nedostatkom v európskom rámci o kvalite v oblasti práce je neexistencia akéhokoľvek ukazovateľa týkajúceho sa pracovných podmienok. V tejto správe sa z hľadiska kvality zamestnania skúmajú trendy v oblasti pracovných podmienok, ako vyplývajú z jednotlivých vĺn prieskumov EWCS vzťahujúcich sa na posledných 15 rokov.

Kľúčové zistenia

V preskúmaní kvality práce a zamestnanosti sa zdôrazňujú štyri hlavné aspekty: kariéra a zamestnanie, zdravie a duševná pohoda, rozvoj zručností a rovnováha pracovného a osobného života. Každý z týchto aspektov obsahuje témy, ktoré zahŕňajú všetky otázky pokryté dotazníkmi EWCS a oblasť európskych pracovných a sociálnych politík ako celok. Vďaka preskúmaniu týchto oblastí, ako aj spokojnosti s pracovným miestom, s cieľom posúdiť kvalitu zamestnania v najširšom zmysle, zo zistení prieskumu vyplývajú relatívne rozdiely v Európe po pristúpení 12 nových členských štátov v roku 2004 a 2007. Vo všeobecnosti sa v týchto krajinách doteraz dosiahli slabšie výsledky z hľadiska kvality zamestnania, ale z výsledkov takisto vyplýva, že rozdiely sa znižujú.

Medzi staršími členskými štátmi (EÚ 15) sa zdá, že konvergenčný proces sa nepribližuje k optimálnym alebo vyšším výsledkom, ale bližšie k priemeru, s lepšími výsledkami z hľadiska kvality práce anglosaskej skupiny krajín vyváženými zhoršením situácie v škandinávskej skupine. Skupina krajín kontinentálnej a južnej Európy zatiaľ zostáva pomerne stabilná.

Vnútorná rôznorodosť v rámci skupín krajín a v rámci krajín sa môže zvýšiť rozličnými verejnými politikami a takisto rôznymi hospodárskymi špecializáciami. Rozvoj odvetvia služieb sprevádzaný úpadkom v oblasti priemyselných a poľnohospodárskych činností mal rôzny vplyv na jednotlivé krajiny a čiastočne sa tým vysvetľujú rozdiely medzi krajinami a skupinami krajín.

Z vnútroštátnych výsledkov predložených v tejto správe vyplýva, že v rámci každej skupiny sa objavuje vysoký stupeň variability. Fínsko sa vo zvýšenej miere líši od ostatných škandinávskych krajín, ale rozdiely medzi Dánskom a Švédskom sú takisto v súčasnosti výraznejšie než pred 10 alebo 15 rokmi. V kontinentálnej skupine sa Holandsko a v menšej miere aj Rakúsko takisto líšia od ostatných krajín v skupine. V južnej skupine sa Španielsko vzďaľuje od Talianska viac ako predtým, kým Portugalsko a najmä Grécko sa zdajú byť viac odlišné od ostatných krajín skupiny ako tomu bolo v 90. rokoch minulého storočia.

Na vnútroštátnej úrovni sú negatívne profily kvality pracovných miest, akým je vystavenie zdravotným rizikám, práca počas víkendov a v noci, takmer všade na ústupe. Práva zamestnancov sa zlepšili z hľadiska konzultácie a informovania o rizikách. Ďalšie negatívne profily kvality pracovných miest, akými sú pracovné miesta s nedostatočnými vzdelávacími príležitosťami a slabým prístupom k odbornej príprave, práca na zmeny alebo nestabilný pracovný harmonogram, väčšia pracovná intenzita a práceneschopnosť z dôvodov zdravotných problémov, sú na vzostupe takmer vo všetkých krajinách.

Veľká pozornosť sa venuje nedostatku vzdelávacích príležitostí na pracovisku. Napriek dôrazu, ktorý sa kladie na celoživotné vzdelávanie v rámci európskych diskusií a politík a osobitnej otvorenej metóde koordinácie týkajúcej sa vzdelávania a celoživotného vzdelávania je potrebný väčší pokrok na to, aby sa dosiahli ciele stanovené v Lisabone v roku 2000.

Politické ukazovatele

- Na celkové zlepšenie pracovných podmienok vo všetkých krajinách je potrebné väčšie úsilie, pokiaľ ide o odbornú prípravu a celoživotné vzdelávanie.
- K ďalším rizikovým faktorom a dôsledkom súvisiacim so zamestnaním v krajinách EÚ 27, ktoré vyžadujú pozornosť, patrí intenzifikácia práce a zvyšovanie miery absencií z dôvodu práceneschopnosti.
- Podrobné informácie o hospodárskom a sociálnom rozvoji v nových členských štátoch sú naďalej rozdrobené a úzko zamerané a v tohto dôvodu je potrebný ďalší výskum.
- Pri 27 členských štátoch EÚ je ťažké analyzovať trendy v každej jednotlivej krajine, a preto je vytváranie zoskupení (spájanie členských štátov podľa podobností) uskutočniteľnou alternatívou. Pri zoskupovaní sa však môžu zakrývať vnútorné odlišnosti a môže to viesť k neprimeraným výkladom. Preto je dôležité zároveň uskutočniť analýzu v jednotlivých krajinách vzhľadom na zvýšenú rozmanitosť v rámci existujúcich zoskupení.

Ďalší výskum

- Eurofound, vzhľadom na svoje poslanie a zdroje ako sú prieskumy, monitorovacie strediská a financovanie sekundárneho výskumu môže zohrávať úlohu pri podpore súčinnosti a pri zriadení prierezovej akčnej skupiny alebo pracovnej skupiny pre zoskupenia.
- Väčší rozsah vzoriek z jednotlivých krajín by pomohol zlepšiť ďalšiu vlnu prieskumov EWCS, čo by napríklad umožnilo dôkladnejšiu analýzu na sektorovej a regionálnej úrovni.
- Zlepšenie vzoriek z jednotlivých krajín v prieskumoch EWCS je podmienkou na lepšie využitie týchto prieskumov na účely monitorovania politík, keďže tento postup je založený na tzv. miernej orientačnej hodnote výkonnosti jednotlivých krajín.

Ďalšie informácie

Správa s názvom Konvergencia divergencia pracovných podmienok v Európe
1990 – 2005 je dostupná na internetovej adrese:
http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef08104.htm.
Údaje, správy a sekundárne analýzy prieskumov pracovných podmienok v Európe sú dostupné na internetovej stránke Európskeho monitorovacieho strediska pre pracovné podmienky na
http://www.eurofound.europa.eu/ewco/surveys/

sri@eurofound.europa.eu